

中国大戟科植物志资料(四)

张永田

(福建省亚热带植物研究所, 厦门)

MATERIAE AD FLORAM EUPHORBIA- CEARUM SINENSII (IV)

CHANG YONG-TIAN

(Institutum Botanicum Subtropicum Fujianense, Xiamen)

Key words Euphorbiaceae; *Croton*; *Trigonostemon*; *Hevea*; *Baliospermum*

关键词 大戟科; 巴豆属; 三宝木属; 橡胶属; 斑籽属

1. 宽昭巴豆 新种

Croton howii Merr. et Chun, in sched.

Inter species foliis penninerviis *C. laui* Merr. & Chun valde affinis qui foliis majoribus, 4—12 cm longis, 1.5—4.5 cm latis, in sicco vulgaribus fulvidis, subtus ad costae basin glandulis stipitatis praeditis bene diversus.

Frutex ad 1—4 m altus. Ramuli novelli, folia juvenalia inflorescentiae fructusque pilis stellatis adpersus; rami glabrescentes. Folia chartacea, ovata, lanceolata, elliptica, vel obovato-elliptica, 3—7 cm longa, 1—2.5 cm lata, apice acuta vel acuminata, ipso saepe obtuso, basi late cuneata, margine integra, juvenalia in sicco olivacea, demum glabrescentia, nervis lateralibus utrinsecus 3—5, tenuibus, subtus glandulis 2 minimis stipitatis vel obscuris in basi costae ornata; petiolo 1—6 (—10) mm longo. vix glabro. Inflorescentia racemosa terminalis gracilis, 1—3 (—7) cm longa. bracteolis ovato-lanceolatis; flores masc.: sepalis ovato-oblongis, c. 2 mm longis, praeter marginem lanatum glabris; staminibus 8—10, basi lanatis; flores foem.: sepalis oblongo-ellipticis, 2. 2 mm longis, parce stellato-pilosis vel subglabris; ovario stellato-piloso, stylis 3, nigrescentibus, bilobis. Capsula ovoidea c. 8 mm diam. nigrescens albidoverruculosa; semine c. 6 mm longo, ochraceo-marmorato.

Hainan: Baoting, F. C. How 72175 (Typus SCBI), 28 IV 1935, in sylvis, fl. viridulis (ex Coll.); Diaoloshan Exp. 2419, 2714; Lingshui, C. L. Tso et N. K. Chun 43736, alt. 1700 m, fl. albi (ex Coll.); L. Deng 3033, fr. nigrescentes (ex Coll.); L. Deng 3174; Qiongzong, L. Deng 3683, fl. albi (ex Coll.).

在国产羽状脉的种类中, 本种是很特别的。海南巴豆与之近缘, 但后者叶较大, 长 4—12 cm, 宽 1.5—4.5 cm, 干时黄褐色, 叶下面中脉基部两侧腺体无柄, 易于识别。

(海南岛): 保亭, 1935. 4. 28, 生密林中, 雌花淡绿色; 侯宽昭 72175 (模式) SCBI, 同

地,吊罗山队 2419, 2714; 陵水, 左景烈、陈念劬 43736, 同地, 邓良 3033、3174; 琼中, 邓良 3683。

2. 橡胶树 三叶橡胶、巴西橡胶、树胶、橡皮树、胶皮树

Hevea brasiliensis (Willd. ex Adr. Juss.) Muell. Arg. in *Linnaea* **34**: 204, 1865, et in DC. *Prodr.* **15**(2): 718, 1866; R. E. Schult. in Bot. Mus. Leaflet. Harvard Univ. **14**(4): 85, 1950. — *Siphonia brasiliensis* Willd. ex Adr. Juss. *Euphorb. Gen. tab.* 12, pl. 38b, fig. 1—6, 1824, non *S. brasiliensis* HBK., Nov. Gen. et Sp. **7**: 171, 1825. — *Hevea brasiliensis* auct. non (HBK.) Muell. Arg.: Merr. in *Lingn. Sci. Journ.* **5**: 112, 1927; 陈嵘, 中国树木分类学 622, 图 520, 1937; 广州植物志 282, 图 145, 1956; 海南植物志 **2**: 150, 图 368, 1965; 中国高等植物图鉴 **2**: 597, 图 2923, 1972。

至今在国内习见的植物分类学志书上, 橡胶树学名后面的著者名几乎都采用 (HBK.) Muell.-Arg., 但在国外许多植物志书上在五十年代就已采用正确的著者名了。根据国际植物命名法规第 44 条, “在 1908 年 1 月 1 日以前, 发表种或种下的分类群名称, 仅伴随具有显示主要特征解剖图, 就是合格发表的名称”。因此, *Siphonia brasiliensis* Willd. ex Adr. Juss., *Euphorb. Gen. tab.* 12, pl. 38b, fig. 1—6, 1824. 就是最早合格发表的橡胶树基名, 虽然 fig. 1—6 仅是雌花和雄花的解剖图。而 Kunth 在 Humb. et Bonpl. Nov. Gen. et Sp. **7**: 171, 1825. 的合格发表就是后出同名了。

3. 狭叶斑籽 新种

Baliospermum angustifolium Y. T. Chang, sp. nov.

Species insignis foliis anguste lanceolatis vel anguste ellipticis, 12—18 cm longis, 2.5—3.5 cm latis, apice acuminatis vel caudatis ipsis leviter falciformibus, margine supra medium ciliatis laxo serrulatis, serraturis glanduliferis, a speciebus congeneris bene distincta.

Frutex 3—4 m altus. Ramuli juvenales fulvo-brunnei, tomentelli, deinde glabrescentes. Folia alterna, superiora 5—6 saepe conferta, chartacea, anguste lanceolata vel anguste elliptica, 12—18 cm longa, 2.5—3.5 cm lata, apice acuminata vel caudata acuminibus falciformibus basi attenuata ipsa obtusa, margine supra medium ciliata, laxo serrulata, serraturis glanduliferis, rarius subintegra, juventute utrinque adpresse pilosa deinde glabrescentia vel subglabra, nervis lateralibus utrinsecus 6—7 ante marginem obscure anastomosantibus vel in apices serrulae excurrentibus; petiolo 2—4.5 cm longo, juventute dense puberulo mox glabrescente, apice biglanduloso. Inflorescentiae masculae erecto-patentes vel erectiusculae, in paniculas angustas prope apicem ramulorum ad axillas foliorum dispositae, 10—12 cm longae, paniculae ramulis valde abbreviatis fere fasciculatis secus rhachim sparsis, multifloris, floribus parvis, pedicellis filiformibus 1—3 mm longis, sepalis 5, suborbicularibus, c. 1 mm diam, staminibus 10—15; floribus foemineis et fructibus ignotis.

Xizang (Tibet): Mêdog, Didongzhan, alt. 1100 m, in montibus borealibus inter frutices, 12 VIII 1974, Exped. Qinghai-Xizang. 74-1799 (TYPUS, PE); ibid. loc. Exped. Qinghai-Xizang. 74-4199.

本种叶狭披针形或狭椭圆形, 长 12—18 cm, 宽 2.5—3.5 cm, 顶端渐尖或尾状, 尖头常稍镰状弯曲, 叶缘中部以上睫毛状, 具疏细齿, 齿端有腺, 上述特征组合很容易与已知本属所有种类区别开来。

西藏: 墨脱, 地东站北山, 海拔 1100m, 生山坡灌木丛中, 1974 年 8 月 12 日, 青藏队 74-1799 (模式, PE); 地点同上, 青藏队 74-4199。

4. 三宝木

Trigonostemon chinensis Merr. in Philip. Journ. Sci. 21:498, 1922. — *T. kwangsiensis* Hand.-Mazz. in Sinensia 2(10): 130, 1932.

三宝木(原变型)

form. **chinensis**

产广东、海南、广西。生密林中。越南也有分布。

模式标本采自广西东兴。

冯钦三宝木(新拟)新变型

form. **fungii** (Merr.) Y. T. Chang stat. nov. — *Trigonostemon fungii* Merr. in Lingn. Sci. Journ. 11: 47, 1932. — *T. chinensis* Merr.; 海南植物志 2: 174, 1965, pro parte quoad syn. *T. fungii* Merr.

A form. *chinensi* foliis adultis utrinque sparce longe hirsutis, rhachi erecta valida, primis ramis ascendentibus, pedicellis masc. brevibus non filiformibus differt.

与三宝木 (form. *chinensis*) 的区别在于成长叶两面明显散生长硬毛, 花序轴竖直、粗壮, 第一次分枝斜上举, 雄花花梗非丝状。

海南特有。Tsang et Fung 18170 (Typus), 18111, 18160。

三宝木模式标本 (K. K. Tsoong 1875) 采自广西东兴, 成长叶几无毛, 花序轴较细, 雄花花梗多少丝状, 下倾, 但海南标本多少存在过渡类型。

5. 丝梗三宝木 新种

Trigonostemon filipes Y. T. Chang et X. L. Mo*, sp. nov. — *T. chinensis* Merr. var *filipes* X. L. Mo, in sched.

Habitu et textura *T. chinensi* Merr. et affinibus similis nullo dubio his speciebus proxima, praecipue differt pedunculis filiformibus gracilibus 1—3, e rhachi brevissima (1—3 mm longa) prodientibus, pedicellis gracilibus 1—5(—7) mm longis, etc.

Frutex c. 1.5 m altus. Ramuli hornotini adpresse hirsuti, rami glabri. Folia chartacea, ovata, elliptica vel oblongo-lanceolata, 5—10(—16) cm longa, (1.5—)2—3(—4) cm lata, apice acuta vel acuminata, interdum abrupte ipso saepe caudata, basi late cuneata vel rotunda, margine integra vel leviter sparsim glanduloso-serrulata, in sicco subconcolora, dense verruculosa, supra glabra, subtus praeter nervos sparsos adpresse hirsutos glabra, nervis lateralibus utrinsecus 4—6; petiolo 0.3—3.5 cm longo, sparse adpresse hirsuto. Thyrsi terminales vel e foliorum summorum axillis orti, 3—12 cm longi, pauciflori, pedunculis filiformibus gracilibus 1—3, e rhachi brevissima (1—3 cm longa) prodientibus, bracteola subulata, pedicellis 1—5(—7) mm longis; flores masc.: sepala 5, suborbiculata, dorso pilosa; petala 5, suborbiculata, 3—4 mm longa, lutea; stamina 3; flores foem. ignota. Fructus globosus depressus tridymus, c. 1.5 cm diam. maturitate in valvas 6 integras crustaceas dehiscens, pedicellis claviformibus pedunculo filiformi insertis; seminibus ellipsoideis c. 7 mm longis.

* 莫新礼, 广西林业勘测设计院。

Guangxi: Longgang Nature Reserve, ad pedes montis rupis calcareae inter frutices, Longgang Exp. 12240 (TYPUS, IBG); Longzhou, S. Lee 200566; *ibid.* loc. H. Y. Liang 66719.

本种外形与三宝木及相近种类相似,并有着密切亲缘关系,但本种花序轴丝状、纤细,通常 1—3 条聚生于长 1—3 毫米的总轴上,易于识别。

广西: 鼻岗自然保护区,生石灰山灌木丛中,鼻岗队 12240 (模式,IBG); 龙州县: 李树刚 200566; 地点同上,梁向日 66719。

6. 菩黍树

Trigonostemon thyrsoideus Stapf in Kew Bull. 264, 1909; Pax in Engl Pflanzennr. 47(IV 147 III): 91, 1911; Airy Shaw in Kew Bull. 26(2): 348, 1972. — *Prosartema stellaris* Gagnep. in Bull. Soc. Bot. France 71: 875, 1924, et in Lec., Fl. Gen. Indo-Chine 5: 304, fig. 34: 6—12, et 35: 1, 1925; Chun in Sunyatsenia 4(3—4): 206, fig. 40, 1940, syn. nov. — *T. stellaris* (Gagnep.) Airy Shaw in Kew Bull. 32(2): 415, 1978, syn. nov.

云南: 河口,海拔 300M,花黄色,中苏队 2797; 绿春,海拔 1200M,花黄色,绿春队 419。

广西: 龙州,大青山,花黄色, S. P. Ko 55209; 同地,果绿色, H. Y. Liang 66606。

分布于广西及云南南部。越南北部也有。

菩黍树属 *Prosartema* Gagnep. 有 3 种,我国产菩黍树 *P. stellaris* Gagnep. 1 种。Airy Shaw (1978) 组合为 *Trigonostemon stellaris* (Gagnep.) Airy Shaw 时指出 “This species is perhaps too close to *T. thyrsoideus* Stapf”, 其主要鉴别特征是花序顶生,雄蕊 5 枚,无柄。

在编写中国植物志过程中,我们整理了云南及广西的丰富标本资料,虽然我们并没有看到原产于云南思茅的 *T. thyrsoideus* Stapf 的模式标本 (Henry 11947), 原记载雄蕊 3 枚,但 Airy Shaw (1972) 报道也有雄蕊 5 枚者。此外,从现有资料看来,前后发表的这两个分类群确难于区分,故予归并。